

Dopis psaný českým vázaným písmem běžný Američan nebo Brit nerozluští. Předloha, která připomíná tiskací písmena, je na českých školách právě rok. Ale možná že v budoucnu už budeme psát jen tiskace nebo rovnou všemi deseti na počítači.

Málokterý dospělý dokáže bezchybně napsat celou abecedu velkých písmen podle školní předlohy. Vázané písmo pro nás ztrácí význam. Dopisy píšeme na počítači a rukou si čmáráme nanejvýš soukromé poznámky. Řada lidí dokonce píše jen tiskacími písmeny, protože chtějí, aby jejich písemný projev byl dobře čitelný. Téměř všichni Západoevropané dnes používají jen skript, i když ve škole se naučili i kurzívu. Potřebujeme tedy vůbec ještě tradiční zdobné vázané písmo?

Psaní by mělo být přizpůsobeno našim současným potřebám, usoudila grafička a kaligrafka Radana Lencová, když se před několika lety pustila do navrhování nové školní předlohy. Výsledkem je nespojované písmo Comenia Script, které se od loňského září experimentálně vyučuje na třiatřiceti základních školách po celé republice. Projekt Comenia vyvolal v Česku bouřlivou debatu, ale Radana Lencová spolu s kolegy Tomášem Brousillem a Františkem Štormem za něj v roce 2008 dostali evropské ocenění Ed Award. „Vedla mě myšlenka jednoduchého a praktického písma pro naši dobu, které se dobře čte,“ vysvětluje Radana Lencová, proč se do navrhování nové psací předlohy pustila. „Vycházela jsem z toho, s jakými problémy v písmu se potýkají dnešní dospělí a především školáci, hledala jsem změnu k lepšímu.“

Nové školní písmo postrádá zdobnost. Zatímco tradiční psací předlohu si lidé mění k obrazu svému tím, že si ji zjednoduší, Comenia Script naopak představuje úplně oholenou verzi písma, ke které si podle svých individuálních potřeb můžeme jakékoli tahy přidat. Její odpůrci protestují, že takto holé písmo nedává prostor pro vyjádření osobnosti. Zastánci argumentují: vždyť nám dává větší svobodu, abychom si ho dozdobili, jak sami chceme. „Nové písmo neznamená pouze jednodušší tvary, ale i možnost větší čitelnosti, která je potřebná nejen na základní škole, ale i v dalším vzdělávání a pak v běžném životě,“ vysvětluje Radana Lencová. Jenže s tímto tvrzením nesouhlasí grafologové. „Každý člověk dokáže psát čitelně psacím písmem, pokud k tomu má vůli. Je to otázka společenské přizpůsobivosti,“ říká grafolog Jan Jerábek z České grafologické komory. „Pokud třeba píšeme dopis na úřad, jistě ho nenaškrábeme tak, že ho po nás nikdo nerozluští.“ Škrabopis podle grafologa souvisí s uspěchanou dobou, orientovanou na budoucnost. Nikoho dnes ani nenapadne užívat si kroužení ladných smyček. „S čitelností nebo nečitelností rukopisu souvisí především pisatelova snaha

Foto: HN – Jan Šejbal

Comenia
Script

“
Když lidé koktají,
často se jim
zadržává i písmo.
Naopak obratní
řečníci mívají
rukopis plynulý.”

o kontakt s okolím, jeho vztah ke konvencím a normám, vnější přizpůsobivost, ale i ohleduplnost, sebedisciplína a v neposlední řadě svědomitost a smysl pro pořádek,” vysvětluje Jeřábek v knize *Grafologie, víc než diagnostika osobnosti* (Argo, 2006). „Nečitelnost rukopisu může fungovat v některých případech jako maska.“ Podle grafologa si člověk, který má sklon ke škrábání, vytvoří vlastní špatně čitelný styl i v případě, že se ve škole učil psát skriptem.

Ladnost versus jednoduchost

Dětem jde psaní skriptem snáz než kurzívou. Tento názor publikovala už v roce 1952 jedna z nejuznávanějších odbornic na písmo, maďarská grafoložka Klara Goldzieher Romanová. „Pro první dychtivé pokusy velmi malých dětí napsat tužkou na papír písmeno je typický nejistý a kostrbatý pohyb,“ uvádí Romanová ve své knize *Rukopis, klíč k osobnosti* (český překlad na podzim vyjde v nakladatelství Argo). Proto Romanová schvaluje výuku podle zjednodušené psací předlohy. „Dětem tato předloha vyhovuje, protože tvary písmen jsou stejné jako ty, s nimiž se setkávají při čtení.“ Grafoložka však jedním dechem dodává, že by děti neměly být vedené jen k používání tohoto typu písma. Časté zastavování a znovuzahajování pohybu totiž plynulý časem a energií. Jakmile se jim psaní zautomatizuje, začnou jednotlivá písmena přirozeně propojovat. „Plynulost písma je žádoucí, stejně jako ply-

nulost pohybu,“ míní Jan Jeřábek. „Při tanci nebo chůzi se přece také nechceme pohybovat trhaně a křečovitě. Ladnost je intuitivní. Proto i ti, kdo se učí psát skriptem, začnou časem jednotlivá písmena nějak spojovat.“ Grafologové si všímají rovněž spojitosti řeči a rukopisu. Když lidé koktají, často se jim zadržává i písmo. Naopak obratní řečníci mívají rukopis plynulý. Neznamená to samozřejmě, že pokud bychom všichni striktně psali oddělená písmena, začneme mít problémy s mluveným projevem. A určitě neplatí, že stačí změnit způsob psaní a promění se tím i naše osobnost. „Pokud ale píšeme skriptem, můžeme být napjatější, roztěkanější, zaťatější,“ říká Jan Jeřábek. A také unavenější, protože ačkoli psaní oddělených písmen sice na první pohled působí jednodušeji, ve skutečnosti vyžaduje mnohem větší soustředění na výkon. Na druhou stranu i vynucená, přehnaná spojitost písma může způsobovat napětí. Pokud se děti ve škole učí psát podle tradiční předlohy, mají nejprve napsat celé slovo a teprve pak doplnit čárky a háčky, ale to je pro většinu lidí nepřirozené. V dospělosti pak kvůli napsání diakritiky udělá pauzu skoro každý.

Nemají nás přečtené

Ve Velké Británii a Spojených státech se skript vyučuje už několik desetiletí. Děti však píšou písmena odděleně jen do chvíle, než si je zautomatizují. V určité fázi se je učí jednoduchými tahy propojovat. Ukazuje se tu však, že když

Foto: HN – René Volfík

1. | 2. | 3.

1. Kaligrafka a grafička Radana Lencová se rozhodla navrhnout školní písmo, které by lidé používali celý život.

2. Podle učitelky Hany Raichlové ze ZŠ Emy Destinnové díky písmu Comenia Script mezi dětmi přibývá nadšených čtenářů.

3. Grafolog Jan Jeřábek z České grafologické komory by dal přednost tradičnější a hlavně vázané školní předloze.

děti ovládají jak skript, tak kurzívu, postupně se přikloní k první možnosti. „Kurzívou jsem psala naposledy na střední škole a z té už jsem dvacet let pryč. Z kurzívy se postupně stane něco jako kaligrafie – hezká zbytečnost,“ uvádí například Američanka Karyn Zmuda v diskusi na internetových stránkách International Reading Association.

Odpůrci tiskacího písma připomínají, že ve Švédsku pokus zavést do škol skript skončil fiaskem. Předlohou, která se více podobá tiskacímu písmu, chtěl v roce 1975 švédský školský úřad posílit vazbu mezi výukou psaní a čtení a sjednotit styl psaní v zemi (předtím byly v jednotlivých okresech různé psací předlohy). Děti však po reformě psaly pomaleji, navíc měly sklon dělat stejné mezery mezi jednotlivými písmeny a slovy, takže jejich rukopis byl špatně čitelný. V roce 1985 byla povinnost vyučovat skript zrušena a švédští učitelé začali vytvářet různé vlastní písanky, založené většinou na tradičním psacím vzoru.

I přes tento neúspěch je v západní Evropě a Spojených státech příklon ke psaní tiskacími písmeny zřejmý. Psací předlohu na bázi skriptu zavádějí ve Francii a Švýcarsku. V roce 2006 ve Spojených státech jen patnáct procent maturantů vyplnilo testy SAT (Standardized College Admissions Test) vázaným písmem. V amerických státech Illinois, Havaj a Indiana se od roku 2011 kurzíva vůbec nevyučuje. Je třeba počítat s tím, že v zemích, kde na skriptu vyrostlo už několik generací, řada lidí dopis

INZERCE

7. ZÁŘÍ
DEN, KDY ZÁŘÍ SVĚTLUŠKY!

Světluška

Kupte si od našich dobrovolníků originální píšťalku, kuličkovou hru nebo náramek, který svítí ve tmě. Pomozte nám rozzářit svět nevidomých. Děkujeme, vaše pomoc je vidět!

Aneta Langerová, patronka projektu Světluška

Pomozte nevidomým a přispějte na konto 99999 99999/0100 nebo odešlete dárcovskou SMS ve tvaru DMS SVETLUSKA na číslo 87 777. Děkujeme!

generální partner hlavní partner pořadatel

AVA více než /standard **HERBADENT** Nadací fond Českého rozhlasu

<p>a b c c d e f g h i j k l m n o p q r r s s t u v w x y z A B C C D E F G H I J K L M N O P Q R R S S T U V W X Y Z</p>	1894
<p>a b c c d e f g h i j k l m n o p q r r s s t u v w x y z A B C C D E F G H I J K L M N O P Q R R S S T U V W X Y Z</p>	1881
<p>a b c d e f g h i j k l m n o p q r r s s t u v w x y z A B C D E F G H I J K L M N O P Q R R S S T U V W X Y Z</p>	1884
<p>a b c c d e f g h i j k l m n o p q r r s s t u v w x y z A B C C D E F G H I J K L M N O P Q R R S S T U V W X Y Z</p>	1895
<p>a b c c d e f g h i j k l m n o p q r r s s t u v w x y z A B C C D E F G H I J K L M N O P Q R R S S T U V W X Y Z</p>	1909
<p>a b c c d e f g h i j k l m n o p q r r s s t u v w x y z A B C C D E F G H I J K L M N O P Q R R S S T U V W X Y Z</p>	1916
<p>a b c c d e f g h i j k l m n o p q r r s s t u v w x y z A B C C D E F G H I J K L M N O P Q R R S S T U V W X Y Z</p>	1921
<p>a b c c d e f g h i j k l m n o p q r r s s t u v w x y z A B C C D E F G H I J K L M N O P Q R R S S T U V W X Y Z</p>	1929
<p>a b c c d e f g h i j k l m n o p q r r s s t u v w x y z A B C C D E F G H I J K L M N O P Q R R S S T U V W X Y Z</p>	1930
<p>a b c c d e f g h i j k l m n o p q r r s s t u v w x y z A B C C D E F G H I J K L M N O P Q R R S S T U V W X Y Z</p>	1932
<p>a b c c d e f g h i j k l m n o p q r r s s t u v w x y z A B C C D E F G H I J K L M N O P Q R R S S T U V W X Y Z</p>	1954

psaný klasickým českým vázaným písmem vůbec nerozluští.

Nová vlna čtenářů

V českých školách, kde se od loňského září Comenia Script experimentálně vyučuje, zatím vládne spokojenost. „Vzhledem k poznatkům Kláry G. Romanové je to pochopitelné,“ uznává Jan Jeřábek. „Zůstává otázkou, zda je opravdu potřeba dětem učení zjednodušovat.“ Vyplatí se to, oponuje učitelka prvního stupně Hana Raichlová ze Základní školy Emy Destinnové v Praze. Její třída za sebou má rok výuky psaní podle předlohy Comenia Script. „Pro děti dřív byla složitá velká psací písmena. Nové písmo je pro ně schůdnější. Hlavní přínos vidím v tom, že se naučily rychleji číst a objevili se mezi nimi nadšení čtenáři.“ Učitelka Romana Malá ze Základní školy Karla Čapka v Praze

10 rovněž oceňuje jednoduchost a rychlost při nácvičku psaní. „Nemohu však posoudit, jestli je to písmo Comenia Script samo o sobě, co prvňákům usnadňuje čtení,“ podotýká. „Moji žáci se totiž učili číst jinou metodou než po slabikách.“ S výukou Comenia Scriptu se čsto pojí takzvaná genetická metoda čtení, při níž se žáci nejprve učí poznávat velká tiskací písmena a rovnou v nich čtou a zapisují celé věty. Jakmile zvládnou velká tiskací písmena, přejdou na malá. Ve spojení s písmem Comenia Script má tato metoda zázračné účinky. Děti už po čtyřech měsících dokážou samy přečíst celou pohádku. Tvary nové předlohy jsou totiž skoro totožné s tištěnými, takže žáci se učí psát a číst současně. Genetickou metodou čtení vyučuje i Kamila Beránková na ústecké Základní škole praktické Karla IV. (bývalé zvláštní škole). „Během prvního

ročníku se takto naučili napsat a poznat celou velkou abecedu. Děti vyučované na ZŠP tradiční analyticko-syntetickou metodou a klasickým vázaným písmem umí písmen jedenáct,“ hodnotí spokojeně výsledky své třídy. „Žáci si sami píší o přestávkách, na procházkách čtou nápisy napsané velkými písmeny. Dokonce si myslím, že ta kombinace má přínos i pro děti s logopedickými vadami a se specifickými poruchami učení. Vše ale pomůže ukázat až čas.“

Až loňští prvňáci postoupí do vyšších tříd, bude zřejmé, nakolik a jak je nové písmo ovlivňuje. Zatím si konzervativní Češi na novinku pomalu zvykají. „Rodiče byli loni na začátku školního roku nedůvěřiví,“ připouští Hana Raichlová. „Na jarní třídní schůzce už ale reagovali mnohem otevřeněji a byli si jisti, že neudělali chybu. Překvapilo je, jak rychle se

66

S výukou Comenia Scriptu se často pojí i tzv. genetická metoda čtení, při níž se žáci nejprve učí poznávat velká tiskací písmena a rovnou v nich čtou a zapisují celé věty.

Takto se postupně měnila česká školní psací předloha. Ukázka je z knihy Jana Jeřábka Grafologie – více než diagnostika osobnosti.

Renata Drábová ze Státního těsnopisného ústavu je pro zavedení výuky psaní na klávesnici všemi deseti prsty do základních školních osnov.

děti učí číst a psát. Pokud mají doma i starší dítě, které se učilo klasickými metodami, vidí rozdíl.“ Nepotvrzují se ani obavy, že nové písmo v dětech potlačí individualitu. „Už prvňáci si vytvářejí vlastní rukopis,“ říká Hana Raichlová. „Poznám, komu patří který sešit.“ Romana Malá podotýká, že hlavní starostí rodičů je, aby děti vůbec uměly přečíst klasické školní písmo. „Seznamují se s ním také, ale jenom formou čtení, aby nebyly ve společnosti v nevýhodě,“ vysvětluje učitelka. „Vidí ho v učebnicích a pracovních sešitech. Ale k této etapě může dojít až ve chvíli, kdy mají přesně upevněno psaní a čtení písma Comenia Script.“ Ministerstvo školství s obavami rodičů počítalo a v každé z vybraných škol povolilo výuku nového písma jen v jedné první třídě. Když do ní rodiče chtěli svého potomka zapsat, museli s novinkou písemně souhlasit.

Více temperamentu, prosím...

O plošném zavedení nové psací předlohy ministerstvo školství zatím neuvažuje. Po ověřovacích dvou letech se novinka vyhodnotí a možná se pak objeví ve větším množství škol. Rodiče ale i nadále budou mít na výběr. „Ve škole, kam jsem dceru přihlásila, se vyučuje jenom psaní klasickou metodou, ale kdybych měla možnost zvolit Comenii Script, nebyla bych proti,“ říká Denisa Vítková, jejíž dcera Sarah letos nastupuje do první třídy. „Jsem otevřená novinkám, pokud dítěti na začátku zjednoduší a příjemný proces učení. Nástup do první třídy sám o sobě je velký stres, takže bych neodmítla nic, co by dítěti situaci ulehčilo. Jen by pro mě bylo důležité, aby Sárka znala i klasické psací písmo.“ Linda Čermáková by příští rok pro své dítě ráda vybrala základní školu z těch, na nichž se vyučuje skript. „Líbí se mi, že Comenia Script má vlastní variantu i pro leváky. Navíc vím, jak pomalu se starší syn učil psací písmena, a připadá mi zbytečné zatěžovat i dceru písmem plným kudrlinek. Stejně tak v dospělosti nikdo nepíše.“

Zdobný krasopis se na našich školách začal vyučovat v polovině devatenáctého století. V roce 1932 ho zrušila reforma a psací předloha se od té doby měnila jen kosmeticky. Tu a tam ubyla nebo přibyla klíčka nebo úhel nahradil oblouk. V padesátých letech se písmo zúžilo, v osmdesátých letech začalo velké M a N připomínat písmena malé abecedy. Pak už k žádným změnám nedošlo. Nutnost přizpůsobit stávající školní předlohu současným potřebám připouští i Jan Jeřábek. „Některá velká písmena jsou opravdu příliš zdobná. Výsledek by ale měl vycházet z české tradice. A také by měl odpovídat českému naturelu.“ Psací předlohy

totiž podle grafologů odrážejí národní charakter, například z německé školní předlohy sálá strohost a sebekontrola. „Český charakter moc neodpovídá uměřené Comenii,“ míní grafolog. „My Češi nejsme takhle utlumení a stažení do sebe.“ Naše písmo by podle něj mělo vyjadřovat víc temperamentu a otevřenosti, mělo by být plavnější, mít výraznější sklon doprava, vyrovnané horní, střední a spodní délky a delší koncové tahy.

Všemi deseti

Má však vůbec smysl bouřlivá debata okolo výuky psaní, když častěji než tužku používáme klávesnici? Na školách se sice stále ještě hodně píše rukou, ale pro žáky už není problém sehnat si zápisky z hodin na internetu. A mnozí vysokoškoláci už si na přednáškách dělají poznámky raději do notebooku než na papír. „S počítačovou vlnou lidé psané písmo méně využívají nebo zcela opouštějí, ale je to přirozené a pro většinu z nás rychlé a pohodlné. Pokud přijde nějaká další vlna zjednodušení, bude se týkat i gramatiky, pravopisu a podobně,“ uvažuje Radana Lencová.

Zatím vše nasvědčuje tomu, že kurzíva postupně zmizí v propadlišti času. Je dokonce možné, že se postupně zcela ustoupí od psaní rukou. Jistým krasopisem budoucnosti by se mohlo stát psaní na počítači všemi deseti; dovednost, kterou dnes málokdo ovládá. Jenže kdo píše vlastním neobratným stylem, ten se musí soustředit nejen na obsah textu, ale i na hledání písmenek nebo časté opravování překlepů a tím se zdržuje. „O tom, jak jsou na tom Češi s psáním na klávesnici, se můžeme přesvědčit v bankách a na úřadech,“ říká Renata Drábová ze Státního těsnopisného ústavu. „Jen málokdy se setkám s pracovníkem, který tuto dovednost ovládá. Občas se neudrím a nabízím jim náš kurz.“ Výuka psaní všemi deseti je povinná jen na většině ekonomicky zaměřených škol. Na školách, kde se tato dovednost učí jednou týdně po dobu jednoho roku, se používá úspěšný program Stop klávesnicové negramotnosti. Elektronická učebnice se využívá i na kurzech pro veřejnost. Podle Renaty Drábové by bylo vhodné, aby se psaní na klávesnici správnou metodou dostalo do osnov základních škol. „Většina žáků si osvojí při práci na počítači správné návyky, odstranění špatných je pak s přibývajícím věkem obtížnější,“ vysvětluje. V budoucnu možná budou všechny psací předlohy na okraji našeho zájmu a budeme se pro změnu plamenně dohadovat, který výukový program na ovládnutí klávesnice je pro prvňáky nejlepší. ★